

**Жоғары кәсіптік заң білімінде құзыреттілікті дамытуға ықпал
ететін жаңа педагогикалық және дидактикалық тәсілдерді
талдау бойынша анықтама¹**

Зукай Жанерке

Халықаралық құқық магистрі,

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-і халықаралық құқық кафедрасының аға
оқытушысы

электрондық пошта: zhanerke_09@mail.ru

ORCID: 0000-0002-4087-3645

Ергалимова Ақбөпе Нұрмұханбетқызы

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-і «Халықаралық құқық» ББ 2 курс
докторанты

электрондық пошта: akbore_80kz@mail.ru

ORCID: 0000-0003-4143-910

Анықтамада 1998-жылғы «XXI ғасырға арналған жоғары білім туралы Дүниежүзілік декларация: тәсілдер мен практикалық шаралар» Париж декларациясы негізінде жоғары кәсіптік заң білімінде құзыреттілікті дамытуға ықпал ететін, сыни тұрғыдан ойлауға, қоғамдық проблемаларды талдауға, қоғам алдында тұрған проблемалардың шешімдерін іздеуге және пайдалануға, сондай-ақ әлеуметтік жауапкершілікті өз мойнына алуға қабілетті, жан-жақты хабардар және терең мотивациялы азаматтарды тәрбиелейтін білім беруді қамтамасыз етуге атсалыса алатын жаңа педагогикалық және дидактикалық тәсілдер талданды.

Әлемдегі алғашқы жоғары оқу орнының прототипі – «Да Сюэ» жоғары мектебі пайда болғаннан бері 3 мың жылға жуық уақыт өтті. Осы уақыт ішінде жоғары білім адамзат өркениетінің дамуына баға жетпес үлес қосты. Қазір әлемнің 31 мыңнан астам университетінде 235 миллион студент оқиды. Әлемдегі студенттер саны жыл сайын өсіп келеді және алдағы онжылдықта тағы екі есе артады. Әлемнің ересек тұрғындарының шамамен 40%-ы жоғары білім алды, бұл адамдар үшін жеке әлеуметтік әл-ауқат, жеке өсу және тұрақтылық факторы, сондай-ақ еңбек өнімділігін арттыру арқылы елдердің экономикалық даму деңгейін арттыру факторы болды. 2023 жылы Қазақстанның жоғары біліміне 95 жыл толады. Бүгінде еліміздің 118 жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымында (бұдан әрі – ЖЖОКБҰ) 609 мың адам, оның ішінде мемлекеттік білім беру тапсырысы бойынша 228 мың адам оқиды. Жоғары біліммен жалпы қамту (орта мектепті бітіргеннен кейінгі бес жылдық тобындағы халықтың жалпы санынан жоғары білім

¹ Бұл зерттеу Қазақстан Республикасының ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің қаржылай көмегімен жүргізілді (АР 19680224).

алушылардың %-ы) 62 %-ды құрайды, бұл көптеген елдерден едәуір төмен (Ресей – 82 %, Оңтүстік Корея – 94 %, Ирландия – 78 %, Беларусь – 81 %⁶) [1].

Қоғамның әлеуметтік-мәдени, гуманитарлық, құқықтық және экономикалық дамуы үшін жоғары білім үлкен маңызға ие. Жоғары білім әлем мәдениетінің құндылықтары мен мұраттарын қорғауға арналған. Біз жоғары білім деп біз жоғары білім беретін оқу орындары ретінде құзыретті мемлекеттік органдар таныған университеттер немесе басқа оқу орындары ұсынатын барлық деңгейдегі (бакалавриат, магистратура, докторантура) оқытуды түсінеміз. Қазіргі заманғы жоғары білім беру жүйесі әртүрлі проблемалар мен қиындықтарға тап болып отыр. Сонымен бірге, жоғары білім берудің алдында жаңа көкжиектер, жаңа мүмкіндіктер, жаңа технологиялар ашылуда. Жоғары білім өзінің өміршендігін, өзгеру қабілетін, қоғамдағы өзгерістерге ықпал ету қабілетін көрсетіп келеді. Қоғам да ғылым мен білімнің көмегіне көбірек сүйенеді. Жоғары білім және ғылыми зерттеулер – адам мен қоғамның тұрақты дамуының маңызды құрамдас бөлігі. Бұл жаңартуды және трансформациялық өзгерістерді қажет ететін жоғары білімнің алдына тиісті міндеттер қояды.

Жоғары білім беру саласындағы маңызды халықаралық актілердің бірі – 1998-жылдың қазанында ЮНЕСКО аясында «XXI ғасырға арналған жоғары білім туралы Дүниежүзілік декларация: тәсілдер мен практикалық шаралар» Париж декларациясы қабылданды.

Бұл Декларация жоғары білім беруді дамытудың түбегейлі жаңа тәсілдерін және оны практикалық кәсіби қызметпен жақындастыру жолдарын айқындайды. XXI ғасырдың білімі өз міндеттері мен оларды шешу жолдарын басқаша көруі керек. Ең алдымен, пәндерді когнитивтік (білу) меңгеру артықшылығына бағдарланған оқытудан көпмәдениетті мәнтәтіндегі коммуникациямен, шығармашылық және сыни талдаумен, тәуелсіз ойлаумен және ұжымдық еңбекпен байланысты дағдылар мен қабілеттерді дамытуға бағытталған оқытуға көшуді жүзеге асыру қажет [2, 160 б.].

Сонымен қатар, жоғары білімі бар маман өз ісінің маманы ғана емес, сонымен бірге әлеуметтік жауапкершілік сезіміне ие болуы, қазіргі азаматтық қоғамның белсенді мүшесі болуы және ондағы теңдік пен әділеттілік қағидаларын бекітуге ықпал етуі керек. Білім беру мазмұнындағы оң өзгерістерді қамтамасыз ету үшін Декларация білім беру процесін жетілдіру, оған жаңа инновациялық тәсілдерді енгізу, ақпараттық және коммуникациялық технологияларды пайдалану кезінде ашылатын заманауи мүмкіндіктерді шығармашылық игеру міндетін қояды. Декларация қойылған міндеттерге сәйкес мемлекет, білім беру мекемелері мен халықаралық ұйымдар, оның ішінде ЮНЕСКО деңгейінде жүзеге асырылуы қажет іс-шаралардың толық тізбесін тұжырымдайды.

Сондай-ақ, аталған 1998-жылғы «XXI ғасырға арналған жоғары білім туралы Дүниежүзілік декларация: тәсілдер мен практикалық шаралар» Париж декларациясының преамбуласында «барлық жерде жоғары білім қаржыландыру, оқу курстарына қол жеткізудің әділ жағдайларын жасау және

осы курстарда оқытудың өзі, кәсіби біліктілікті арттыруға жәрдемдесу, нақты дағдыларды игеруге дайындықты бағдарлау, оқыту, ғылыми зерттеулер мен қызметтердің сапасын арттыру және сақтау, бағдарламалардың барабарлығын қамтамасыз ету, түлектерді жұмысқа орналастыру, ынтымақтастық туралы пәрменді келісімдер жасасу және халықаралық ынтымақтастықтың игіліктеріне тең қол жеткізуді қамтамасыз ету сияқты салаларда күрделі проблемалар мен қиындықтарға тап болып отыр. Сонымен қатар, жоғары білім беру алдында білімді құруға, басқаруға, таратуға, оларға қол жеткізуге және бақылауға ықпал ететін технологиялармен байланысты жаңа көкжиектер ашылады. Мұндай технологияларға тең қол жетімділік білім беру жүйесінің барлық деңгейлерінде қамтамасыз етілуі керек» делінген [3].

Сарапшылар әлем жаһандық деңгейде өте тез өзгерістерге ұшырап жатқанын, оның ішінде мынадай трендтер білім беру саласына да әсер ететінін айтады:

1. Халықтың қартаюы, әлеуметтік және демографиялық диспропорциялардың өсуі;
2. Жылдам урбанизация;
3. Экономикадағы өзгерістер, ресурстардың жаһандық дисбалансы. Деректер жаңа шикізат ретінде;
4. Жаңа технологиялардың конвергенциясы: нано, био, ақпараттық және когнитивті;

5. Жаңа технологиялар бізді этикалық нормаларды қайта қарауға мәжбүр етуі мүмкін. Мәселен, гендік инженерия, трансплантация, репродуктивті технологиялар, жасанды интеллект өмірді ұзарту және басқа технологиялар жиі қабылданған этикалық нормалардың шекарасынан өтіп, оларды қайта қарауды талап етеді.

6. Отбасы ұғымы да түбегейлі өзгереді (толық емес отбасылар саны өсті, отбасындағы бала саны азайды). Осы және басқа да жаһандық фактілер мен сын-қатерлер, яғни климаттың өзгеруі, табиғи ресурстардың сарқылуы, биоәртүрліліктің төмендеуі, қауіпсіздікке қауіп төнуі және т.б. жаһандық деңгейде әрекет пен үйлестіруді қажет етеді және білім беруді өзгертеді [4].

Сонымен бірге, жұмысшылардың дағдылары экономиканың қажеттіліктеріне сәйкес келмейді, жұмыстар мен жалақылар поляризацияланып жатыр. Енді еңбек ұтқырлығы мен бәсекелестік елдердің аумағымен шектелмейді, қазір тіпті қашықтан жұмыс істеуге болады. Жаңа технологиялар еңбек нарығын өзгертеді, жаңа мамандықтар тез пайда болады, дәстүрлі мамандықтардың мазмұны өзгереді. Күнделікті бір сарында жұмыс істемейтін, керісінше бірлескен іс-қимыл мен күрделі коммуникацияны қажет ететін жұмысшылардың үлесі өсуде [4].

Технологиялық прогресс, климаттың өзгеруі және жаһандану басқа тенденциялармен бірге бүкіл әлемде бұрын-соңды болмаған әлеуметтік-экономикалық өзгерістерге ұшырап жатыр. Соңғы онжылдықтарда білім саласы цифрландыру, автоматтандыру және жасанды интеллект арқылы жылдам

қарқынмен өзгере беретін еңбек ету жүйесін де өзгертті. Осы өзгерістерге байланысты және дүние жүзінде белгілі бір секторлардағы білікті жұмысшылардың жетіспеушілігі кәсіптердің кең ауқымы үшін жаңа дағдылар жиынтығын қажет, бұл өз кезегінде үздіксіз оқыту мен біліктілікті арттыруға сұраныстың артуына әкеледі. Адамдардың еңбек нарығына белсенді қатысуы алдағы онжылдықтарда демографиялық өзгерістер аясында өсе беретіндіктен, қайта даярлау және біліктілікті арттыру кәсіби өмірдің ажырамас бөлігі болады. Білім мен құзыреттілікті жинақтауға әрдайым қабілетті жоғары оқу орындарының болашаққа бағытталған дағдыларды дамыту үшін маңызы өте зор. Дегенмен, өмірлік дағдыларды дамытуда серіктес ретіндегі рөлін орындау үшін және «өмір бойы білім алуға» тең қолжетімділікті сақтау үшін университеттер ересек білі алушылардың әртүрлі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін оқыту әдістерін соларға бейімдеуі керек [5].

Қазақстан Республикасындағы жоғары кәсіптік заң білімінде құзыреттілікті дамытуға ықпал ететін жаңа педагогикалық және дидактикалық тәсілдерді талдау қажеттілігі аталған Декларацияның «Білім беру саласындағы инновациялық тәсілдер: сыни тұрғыдан ойлау және шығармашылық» деп аталатын 9-бабынан туындайды. Бұл бапта: «а) жылдам өзгеру кезеңін бастан өткеріп жатқан әлемде жоғары білім берудің жаңа көзқарастары мен парадигмасына қажеттілік сезіледі, олар оқушыға бағытталуға тиіс, бұл көптеген елдерде халықтың барған сайын өзгеріп отыратын санаттарын қамту үшін осындай білімге елеулі реформалар мен ашық қол жеткізу саясатын талап етеді, сондай-ақ қауымдастық пен қоғамның ең кең топтарымен байланыстарға және серіктестіктің жаңа түрлеріне негізделген білімнің мазмұнына, әдістеріне, практикасы мен қамтамасыз етудің құралдарына жаңа көзқарас пен парадигма талап етеді.

б) жоғары оқу орындары оқушыларды сыни тұрғыдан ойлауға, қоғамдық проблемаларды талдауға, қоғам алдында тұрған проблемалардың шешімдерін іздеуге және пайдалануға, сондай-ақ әлеуметтік жауапкершілікті өз мойнына алуға қабілетті, жан-жақты хабардар және терең мотивациялы азаматтарды тәрбиелейтін білім беруді қамтамасыз етуге тиіс.

с) осы мақсаттарға жету үшін пәндерді когнитивті игерумен шектелмеу үшін жаңа тиісті әдістерді қолдана отырып, оқу бағдарламаларын қайта қарау қажет болуы мүмкін. Жаңа педагогикалық және дидактикалық тәсілдерге қол жетімділікті және олардың дамуын қамтамасыз ету қажет, осылайша жаңа педагогикалық және дидактикалық тәсілдер дағдыларды игеруге ықпал етеді және коммуникацияға, шығармашылық және сыни талдауға, тәуелсіз ойлауға және ұжымдық еңбекке байланысты құзіреттілік пен қабілеттерді дамытады. Шығармашылық, сондай-ақ дәстүрлі немесе жергілікті білім мен дағдыларды заманауи ғылым мен техникамен үйлестіруге негізделген. Мұндай қайта өңделген оқу бағдарламалары ерлер мен әйелдердің теңдігіне қатысты аспектіні, сондай-ақ әр елдің нақты мәдени, тарихи және экономикалық жағдайларын ескеруі керек. Адам құқықтары саласындағы нормаларды оқыту

және әлемнің барлық аймақтарындағы қауымдастықтардың қажеттіліктерін зерттеу барлық пәндер шеңберінде, әсіресе кәсіпкерлік қызметке дайындықты қамтамасыз ететін оқу бағдарламаларында көрініс табуы керек. Оқу бағдарламасын анықтауда жоғары оқу орындарының оқытушылары маңызды рөл атқаруы керек.

d) білім берудің жаңа әдістері жаңа оқу-әдістемелік материалдарды талап етеді. Олар тек есте сақтау қабілетін ғана емес, сонымен қатар түсіну қабілетін, практикалық жұмыс дағдылары мен шығармашылықты дамытатын жаңа тестілеу әдістерімен біріктірілуі керек» делінген [3].

Яғни, Париж декларациясы жаңа педагогикалық және дидактикалық тәсілдерге қол жетімділікті және олардың дамуын қамтамасыз ету қажеттігін, осылайша жаңа педагогикалық және дидактикалық тәсілдер дағдыларды игеруге ықпал ететінін және коммуникацияға, шығармашылық және сыни талдауға, тәуелсіз ойлауға және ұжымдық еңбекке байланысты құзіреттілік пен қабілеттерді дамытатынын көрсетті.

Жоғары мектептегі білім беру процесі туралы дидактикалық білімді дамытудың проблемалары мен перспективалық бағыттары әр түрлі жағынан заманауи дидактикаға қойылатын талаптарға сүйене отырып анықталуы мүмкін. Бір жағынан, жоғары мектептің дидактикасы өзінің негізгі тапсырыс берушілері – білім беру субъектілері, яғни оқытушылар мен студенттер күтетін нәтижелерге жауап беруі керек. Олар үшін, ең алдымен, оқыту теориясында қоғамдағы, ғылым мен білім берудегі қазіргі жағдайды ескеретін қазіргі заманғы заңдылықтарды, теорияларды, тәсілдерді, тұжырымдамалар мен технологияларды (жаһандану және ақпараттандыру, ЖОО-да оқыту жүргізілетін экономикалық, саяси, мәдени процестерді) негіздеу маңызды. Екінші жағынан, қоғам, мемлекет, жұмыс берушілер, яғни ғылымның, өндірістің, мәдениеттің, экономиканың, әлеуметтік саланың әртүрлі салаларындағы нақты ұйымдар мен кәсіпорындар білім экономикасын дамыту жағдайында жоғары кәсіптік білім беру сапасын арттыруды қажет етеді. Құзыреттілік тәсілді тарату оны одан әрі зерттеуді, оны жүзеге асырудың дидактикалық шарттарын әзірлеуді талап етеді. Жоғары мектептің дидактикасы инновациялық экономика мен жеке тұлғаның білім беру қажеттіліктерін үйлестіру тетіктері қандай, оларды құзыреттілікке бағытталған оқу процесінде қалай жүзеге асыру керек, жоғары білім беруді (бакалавриат деңгейінде) прогрессивті «массификациясы» кезінде білім беру траекторияларын дараландыруды қалай қамтамасыз етуге болады деген сұраққа жауап беруі керек [6].

Әрі Париж декларациясының талаптарына сай келетін, әрі Қазақстан Республикасындағы жоғары кәсіптік заң білімінде құзыреттілікті дамытуға ықпал ететін жаңа педагогикалық және дидактикалық тәсілдер сыни тұрғыдан ойлауға, қоғамдық проблемаларды талдауға, қоғам алдында тұрған проблемалардың шешімдерін іздеуге және пайдалануға, сондай-ақ әлеуметтік жауапкершілікті өз мойнына алуға қабілетті, жан-жақты хабардар және терең

мотивациялы азаматтар ретінде тәрбиелейтін білім беруді қамтамасыз етуге тиіс. Мұндай педагогикалық және дидактикалық тәсілдердің қалыптасуына жоғары білім саласындағы мемлекеттік стандарттардың маңызы зор. Өйткені бұл стандарттар жоғары білім саласында, соның ішінде жоғары заң білімі саласында өзгерістердің болуының негізі факторы.

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасындағы жоғары білім беру саласындағы мемлекеттік стандарт Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрінің 2022 жылғы 20 шілдедегі №2 бұйрығы бекітілген. Жоғары білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты 2007 жылғы 27 шілдедегі Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 5-бабы 5-1) тармақшасына және 56-бабына [7] сәйкес әзірленген және меншік формасы мен ведомстволық бағыныстылығына қарамастан, жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарындағы, оның ішінде әскери арнаулы оқу орындарындағы оқыту нәтижелеріне бағдарлана отырып, білімнің мазмұнына, білім алушылардың оқу жүктемесінің ең жоғары көлеміне, білім алушылардың даярлық деңгейіне және оқу мерзіміне қойылатын талаптарды айқындайды [8].

Аталған мемлекеттік стандарттың 4-тарауында студенттерді даярлау деңгейіне қойылатын талаптар белгіленген: «Студенттерді даярлау деңгейіне қойылатын талаптар жоғары білімнің бірінші деңгейіндегі (бакалавриат) Дублин дескрипторлары негізінде айқындалады және оқу кезінде қол жеткізілген нәтижелерден байқалатын меңгерілген негізгі құзыреттерді көрсетіледі. Оқыту нәтижелері барлық жоғары білімнің білім беру бағдарламасы деңгейінде де және жеке модульдер немесе оқу пәні деңгейінде де тұжырымдалады.

Дескрипторлар студенттердің мынадай қабілеттерін сипаттайтын оқыту нәтижелерін көрсетеді:

1) осы саладағы озық білімге негізделген, зерттелетін саладағы білімі мен түсініктерін көрсету;

2) кәсіби деңгейде білім мен түсінуді қолдану, дәлелдерді қалыптастыру және оқытылатын саладағы мәселелерді шешу;

3) әлеуметтік, этикалық және ғылыми жинақтарды ескере отырып, пайымдаулар қалыптастыру үшін ақпаратты жинауды және түсіндіруді жүзеге асыру;

4) оқытылатын салада оқу-практикалық және кәсіби міндеттерді шешу үшін теориялық және практикалық білімді қолдану;

5) оқытылатын салада одан әрі оқуды өз бетінше жалғастыру үшін қажетті оқыту дағдылары;

6) ғылыми зерттеулердің әдістерін және академиялық хатты білу және оларды оқытылатын салада қолдану;

7) оқытылатын салада фактілерді, құбылыстарды, теорияларды және олардың арасындағы күрделі тәуелділікті білу және түсіну;

8) академиялық адалдық қағидалары мен мәдениетінің маңызын ұғыну» [8].

Дублин дескрипторлары Париж декларациясында анықталған ұсыныстарға сәйкес келеді. Көріп отырғанымыздай, мемлекеттік стандарт оқыту нәтижелері барлық жоғары білімнің білім беру бағдарламасы деңгейінде ғана емес, жеке модульдер немесе оқу пәні деңгейінде де тұжырымдалатындығын белгілеген. Яғни, оқу пәндерін оқытудың жаңа педагогикалық және дидактикалық тәсілдері студенттерде жоғарыда аталған мынадай қабілеттердің қалыптасуына атсалысуға тиіс.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 248 қаулысымен Қазақстан Республикасында жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы бекітілді. Бұл тұжырымдамада Қазақстандағы жоғары білімнің артықшылықтары мен олқылықтары саралана келіп, «осыған байланысты мемлекеттік қолдаудың барлық шараларын бірыңғай жүйеге шоғырландыруға және мемлекеттің толық қамтамасыз етуінен мемлекеттік-жекешелік әріптестік қағидаттарына негізделген тетікке, сапалы мамандар шығару мен балаларды оқытуға мүдделі ата-аналар болуының мемлекет мүдделерінің симбиозына көшуді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін жоғары білім беру саласын дамыту үшін жағдайлар жасауға бағытталған шаралар кешенін жүзеге асыру ұсынылады» [1].

Сонымен бірге, 2029-жылға дейін жоғары білім беруді дамытудың мақсаттары мен міндеттері белгіленді. Жоғары білім мен ғылым жүйесі, оның бәсекеге қабілеттілігін арттыратын негізгі элементтерге баса назар аудара отырып, трансформацияның кезекті кезеңінен өтуге тиіс. Тұрақты мониторинг пен талдауды ескере отырып, қолда бар тетіктердің одан әрі эволюциялық дамуына, сондай-ақ халықаралық тәжірибемен нақтылай күшейтуге басты назар аударылатын болады.

2029 жылға дейін жоғары білім беруді дамыту саясатын іске асыру заңнамалық негізді, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының дербестігін, университеттер мен ғылыми институттарға таланттарды тартуды, білім мен құзыреттілік деңгейін арттыруды, жаһандық құзыреттерді ескере отырып, дамушы технологиялар мен болашақ экономикасына негізделген жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының заманауи білім беру бағдарламаларын қамтамасыз етуге бағытталған. Жоғары білім беру жүйесіндегі заманауи сын-қатерлерді ескере отырып, цифрлық технологиялар элементтері бар білім беру процесінің жаңа заманауи педагогикалық дизайны. Ғылымды қажетсінетін экономиканы кадрлармен қамтамасыз ету және коммерцияландыруды дамыту факторы ретінде заманауи оқу және ғылыми зертханалар құра отырып, жоғары оқу орындарының академиялық артықшылығын дамыту [1].

Сонымен, заманауи білім беру технологиялары оқыту саласындағы жаңа теорияларды жүзеге асырудың құралы болады. Олардың даму бағыты адамның өзін-өзі дамытуына жағдай жасайтын гуманизм идеяларымен тығыз

байланысты. Айта кету керек, «білім беру технологиялары» ұғымы «оқыту технологиялары» терминімен салыстырғанда әлдеқайда кең көрінеді, өйткені ол білім алушылардың жеке қасиеттерін дамытуға бағытталған білім беру факторын да қамтиды.

ЮНЕСКО құжаттарына сәйкес білім беру технологиялары жиынтық оқыту процесін қалыптастыру, енгізу және анықтау және техникалық ресурстар мен адами мүмкіндіктердің өзара әрекеттесуіне негізделген жаңа білім алу әдістері ретінде қарастырылады.

Жаңа заманауи білім беру технологияларына мынадай маңызды қасиеттер тән:

- тұжырымдамалық сипаты, яғни білім беру технологияларын әзірлеудің негізі белгілі бір ғылыми идея болады;
- тұтастық, яғни білім беру технологиясының сапасын қамтамасыз ететін барлық элементтер өзара байланысты;
- басқару. Оқу-тәрбие процесін зерттеу, талдау және жетілдіру үшін мүмкіндіктер бар;
- тиімділік. Қаржылық, материалдық және уақыт шығындарын төмендету кезінде білім беру стандарттарына сәйкес міндеттерді шешу қамтамасыз етіледі.

Заманауи білім беру тәсілдерінің трендтеріне атап өтсек.

Lifelong Learning (өмір бойы оқу) – үздіксіз оқу процесі. Lifelong Learning тренді заманауи білім беру технологиялары трендтері рейтингінің жоғарғы позициясында болуы кездейсоқ емес. Қазіргі жағдайда бұл қажеттілікке айналды. Біз қарқынды өзгерістер кезінде өмір сүріп жатырмыз. Технология өзгеруде, роботтандыру адам қызметінің көптеген салаларына енгізілуде, үнемі жаңа ақпарат пайда болады, ерекше мамандықтарға сұраныс артып келеді. Құзыреттіліктің қажетті деңгейін қамтамасыз ету үшін қазіргі адам үнемі білім алуы керек.

Жаппай ашық онлайн курстар (МООС). Бұл тренд Lifelong Learning-пентығыз байланысты. Жаппай ашық интернет курстары екі мәселені сәтті шешеді, яғни адамдардың кең ауқымы үшін өзекті білімге қол жеткізуді қамтамасыз етеді және ашық және интерактивті білім беру үшін жағдай жасайды. Әлемдегі ең танымал университеттердің курстарына қол жеткізуге болатын оқу алаңдары шетелде ғана емес, Қазақстан Республикасында да бар.

Бейімделген білім. Бүгінгі таңда білім беру технологияларын дамытудың бұл бағыты әлемнің барлық елдерінде танымал болып келеді. Бұрынғы замандардың өзінде мұғалімдер «оқу процесі оқушыға бейімделуі керек» деп айтатын. Бұл идеяны тиімді жүзеге асыру жасанды интеллект технологияларының дамуымен мүмкін болды. Бейімделу жүйелерін қолдана отырып, білім алушының танымдық мүмкіндіктерін, қабылдау ерекшеліктерін және қолда бар дайындық деңгейін ескере отырып, жеке оқыту бағдарламаларын жасауға болады. Қазіргі заманғы бейімделген білім беру технологияларында әлі де кейбір шектеулер бар. Мысалы, олар гуманитарлық

білім саласында және тұрақты өзгерістер болатын ғылым салаларында жұмыс қолдану қиынырақ.

Интегралды тәсіл. Білім беру процесіндегі интегралды тәсіл әртүрлі пәндердің қиылысында оқытумен байланысты. Оқу процесінде сұранысқа ие маманды қалыптастыру үшін студенттерде пәнаралық білімді дамыту қажет, бұл объектілерді барлық жағынан зерттеуге мүмкіндік береді.

Оқытушының рөлін өзгерту және чатботтар. Бұл қазіргі заманғы білім беру технологияларын қолданудың өте маңызды үрдісі. Жақын арада оқытушының рөлі айтарлықтай өзгеруі мүмкін. Оқытушы бұрынғыдай білім көзі емес, білім беру процесінің кураторына және оны жасайтын режиссерге айналады. Оқытушының міндеттерінің ауқымы келесі бағыттар есебінен кеңейтілетін болады:

- білім алушыларды оқу процесіне тарту.
- білім алушылардың мотивациясын қолдау.
- интерактивті білім беру жобаларын құру.
- ойлау қабілетін және ақпаратты сыни қабылдауды қалыптастыру.

Қазіргі заманғы жеке тұлғаға бағытталған білім беру технологиялары. Атаудың өзінен жеке тұлғаға бағытталған білім беру технологияларының орталығында адам тұрғаны белгілі болады. Олардың мақсаты – білім алушының бастапқыда қалыптасқан танымдық қабілеттерін қалыптастыру емес, баланың өмірлік тәжірибесі негізінде оларды кеңінен дамыту.

Инновациялық білім беру технологиялары STEAM. Бұл технологияның атауы – «science, technology, engineering, art, mathematics» аббревиатурасы. Оның әдіснамалық негізі – ғылыми, техникалық, инженерлік, шығармашылық және математикалық салалардағы білім. Оның басты ерекшелігі-студенттер робототехника, бағдарламалау, жобалау, дизайн және т.б. бойынша семинарлар мен жобалық жұмыстарды орындай отырып, барлық аталған пәндер бойынша білім алады [9].

Сингапур әдістемесі. Білім беру процесі осы әдісті қалыптастыратын белгілі бір құрылымдарды қамтиды. Сингапурдың білім беру технологиясы коммуникативтілік, команда құру, серіктестік қарым-қатынас және рөлдерді өзгерту (мысалы, оқытушы алгоритмді жүзеге асыруды қамтамасыз ететін оқу процесінің модераторына айналады) қағидаларына негізделген.

Заманауи авторлық білім беру технологиялары. Заманауи авторлық білім беру технологияларының қатарында мыналар бар.

А.С. Белкиннің витагенді оқыту әдістемесі. Витагендік оқыту білім беру процесіне қатысушылардың өмірлік тәжірибесін, олардың психологиялық және зияткерлік мүмкіндіктерін өзектендіруге негізделген. Бұл әдістеменің тұжырымдамасы оқытушы мен білім берушінің ынтымақтастығы үшін жағдай жасауға негізделген. Витагендік білім білім алушының санасында жасырылған ресурстарды: қиял, шығармашылық, түйсігі және әлемді қабылдауды анықтайтын және шындықты бірден түсіну деңгейінде бейсаналық шешім қабылдауға мүмкіндік беретін басқа аспектілерді пайдаланады.

А.А. Вербицкийдің символдық-контекстік білім беру әдістемесі. Бұл әдістемеде, дәстүрлі оқыту технологиялары сияқты, оқу материалы да символдық жүйелердің контекстік түрінде қалыптасады. Бұл әдістеменің атауын символдық-контекстік оқытуды анықтады. Мұнда да білім алушы үйренуі керек ақпарат бар.

Вальдорф педагогикасы. Р. Штайнер әзірлеген бұл әдіс – еркін білім беру немесе гуманистік педагогика тұжырымдамасын жүзеге асырудың бір нұсқасы. Автордың пікірінше, мектептегі заманауи білім беру технологиялары оқытушымен ынтымақтастықта өзін-өзі тану және тұлғаны дамыту жүйесі ретінде әрекет етеді. Мұнда рухтың сезімдік және аса сезімтал тәжірибелерінің бірігуі, рухани және тәндік байланыстар байқалады [10].

Сондай-ақ, қазіргі заманғы жаңа педагогикалық және дидактикалық тәсілдер қатарында қазіргі заманғы цифрлық оқыту технологиялары, оның ішінде онлайн оқыту технологиялары, геймификация бар.

Қазіргі білім беру технологияларының бірнеше тәсілдері бар:

Проблемалық оқыту, онда оқытушының жаңа материалды беруі толық, дайындалған форматта емес, оның ең маңызды бөлігі ғана жүзеге асырылады. Әрі қарай оқу үшін оқытушы білім алушыларға қажетті білім көлемін өз бетінше игеруге мүмкіндік беретін ғылыми-зерттеу оқу сипатындағы міндеттерді ұсынады. Осылайша, білім алушылар проблемаларды шешуде практикалық тәжірибе алады. Сонымен бірге олардың білім мен дағдыларды алу процесінде шығармашылық ойлау да қалыптасады.

Көп деңгейлі оқыту оқу процесін ұйымдастыруда оқытушы «әлсіз» білім алушыларға көбірек көңіл бөле отырып, мықты білім алушылардың алға жылжуын тежемейді. Нәтижесінде, оқуды қиындыққа ұшыраған білім алушылар оқытушының қажетті қолдауына ие болады, ал табысты білім алушылар өз білімдерін толықтырады.

Жобалау әдістері білім алушыларға болашақ мамандықты таңдауға саналы түрде қарауға, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға және жаңа білім алу қажеттілігін қанағаттандыруға мүмкіндік береді.

Зерттеу әдістері білім алушылар өз білімдерінің көлемін дербес арттыра алатын, өздеріне ыңғайлы форматта танымдық ақпаратты таба алатын және шығармашылық тапсырмаларды шешу мүмкіндіктерін іздей алатын жағдайлар жасауға бағытталған. Басқаша айтқанда, заманауи білім беру технологияларының зерттеу әдістері білім алушылардың көкжиегін кеңейтеді және олардың даму жылдамдығы мен бағытын өз бетінше таңдауға мүмкіндік береді.

Ақпараттық-коммуникациялық әдістемелер интеграцияланған бағдарламаларды қолдану және интернет желісіне қол жеткізу есебінен қамтамасыз етілетін білім берудің көлемдік мазмұнымен ерекшеленеді.

Денсаулықты сақтау әдістері білім алушыларға жүктемені біркелкі бөлуді қамтиды. Мұнда тапсырмалардың ақылға қонымды ауысуы қолданылады, ақыл-ой белсенділігі дене шынықтыру минуттарымен үйлеседі. Оқытушы

күрделі материалды игерудің оңтайлы уақытын, білім алушылардың өзіндік жұмысын анықтайды, сонымен қатар оқытудың тиімділігін арттыратын техникалық құралдарды қолданады.

Ендеше, Қазақстан Республикасында 1998-жылғы «XXI ғасырға арналған жоғары білім туралы Дүниежүзілік декларация: тәсілдер мен практикалық шаралар» Париж декларациясы мен Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 248 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасының жүзеге асырылуы үшін дағдыларды игеруге ықпал ететін, коммуникацияға, шығармашылық және сыни талдауға, тәуелсіз ойлауға және ұжымдық еңбекке байланысты күзіреттілік пен қабілеттерді дамытатын, сондай-ақ, шығармашылық, сондай-ақ дәстүрлі немесе жергілікті білім мен дағдыларды заманауи ғылым мен техникамен үйлестіруге негізделген жаңа педагогикалық және дидактикалық тәсілдердің өзіндік маңызы бар.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасында жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы [электронды ресурс]: – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000248> (қаралған күні: 30.08.2023)
2. Общественный контроль в сфере высшего образования : монография / В. В. Насонкин, Е. Н. Рябова, Т. В. Черкасова; под общ. ред. В. В. Насонкина. – М. : Галлея Принт, ФЦОЗ, 2016. – 462 с.
3. World Declaration on Higher Education for the Twenty-first Century: Vision and Action [Electronic resource]: – URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf000014195244> (қаралған күн 10.08.2023).
4. Универсальные компетентности и новая грамотность: от лозунгов к реальности / под ред. М.С. Добряковой, И. Д. Фрумина; при участии К.А. Баранникова, Н. Зиила, Дж. Мосс, И.М. Реморенко, Я. Хаутамяки; Нац.исслед. ун-т «Высшая школа экономики». — М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2020. — 472 с.
5. Research report: International trends of lifelong learning in higher education. Published in 2023 by the UNESCO Institute for Lifelong Learning and Shanghai Open University.
6. Макарова Н.С. Концепция развития дидактического знания об образовательном процессе в высшей школе/Научное обозрение. Педагогические науки. – 2015. – № 2. – С.131-132 [электронды ресурс] URL: <https://science-pedagogy.ru/ru/article/view?Id=1024> (қаралған күні: 17.08.2023).
7. 2007-жылғы 27 шілдедегі Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы [электронды ресурс]: – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_ (қаралған күні: 30.08.2023)

8. Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары [электронды ресурс]: – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200028916> (қаралған күні: 30.08.2023)

9. Анисимова Татьяна Ивановна, Шатунова Ольга Васильевна, Сабирова Файруза Мусовна STEAM-образование как инновационная технология для Индустрии 4. 0 // Научный диалог. 2018. №11. [электронды ресурс]: – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/steam-obrazovanie-kak-innovatsionnaya-tehnologiya-dlya-industrii-4-0> (қаралған күні: 30.08.2023)

10. Вальдорфская педагогика и ее реализация в практике школы: Методические рекомендации для студентов педагогических вузов по истории образования и педагогической мысли. - Казань: ТГГПУ, 2016.- 50 с.

References

1. Қазақстан Республикасында жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы [jelektrondy resurs]: – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000248> (қаралған күні: 30.08.2023)

2. Obshhestvennyj kontrol' v sfere vysshego obrazovaniya : monografiya / V. V. Nasonkin, E. N. Rjabova, T. V. Cherkasova; pod obshh. red. V. V. Nasonkina. – M. : Galleja Print, FCOZ, 2016. – 462 s.

3. World Declaration on Higher Education for the Twenty-first Century: Vision and Action [Electronic resource]: – URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf000014195244> (қаралған күні: 10.08.2023).

4. Universal'nye kompetentnosti i novaja gramotnost': ot lozungov k real'nosti / pod red. M.S. Dobryakovoj, I. D. Frumina; pri uchastii K.A. Barannikova, N. Ziila, Dzh. Moss, I.M. Remorenko, Ja. Hautamjaki; Nac.issled. un-t «Vysshaja shkola jekonomiki». — M.: Izd. dom Vysshej shkoly jekonomiki, 2020. — 472 с.

5. Research report: International trends of lifelong learning in higher education. Published in 2023 by the UNESCO Institute for Lifelong Learning and Shanghai Open University.

6. Makarova N.S. Konceptsiya razvitiya didakticheskogo znanija ob obrazovatel'nom processe v vysshej shkole/Nauchnoe obozrenie. Pedagogicheskie nauki. – 2015. – № 2. – S.131-132 [jelektrondy resurs] URL: <https://science-pedagogy.ru/ru/article/view?Id=1024> (қаралған күні: 17.08.2023).

7. 2007-жылғы 27 шілдедегі Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы [jelektrondy resurs]: – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_ (қаралған күні: 30.08.2023)

8. Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары [jelektrondy resurs]: – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200028916> (қаралған күні: 30.08.2023)

9. Anisimova Tat'jana Ivanovna, Shatunova Ol'ga Vasil'evna, Sabirova Fajruza Musovna STEAM-obrazovanie kak innovacionnaja tehnologija dlja Industrii 4. 0 // Nauchnyj dialog. 2018. №11. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/steam->

obrazovanie-kak-innovatsionnaya-tehnologiya-dlya-industrii-4-0 (qaralʻan kʻyni: 30.08.2023)

10. Val'dorfskaja pedagogika i ee realizacija v praktike shkoly: Metodicheskie rekomendacii dlja studentov pedagogicheskikh vuzov po istorii obrazovanija i pedagogicheskoy mysli. - Kazan': TGGPU, 2016.- 50 s.